

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Van je familie moet je het hebben...

Bespreking van

Mark Kinet (red.) (2008). *Psychoanalyse en/of van het systeem... bij jongeren en hun gezin*, Psychoanalytisch Actueel nr. 7. Antwerpen/Apeldoorn: Garant. ISBN 978 90 441 2258 9, 198 pp., € 22,90

MARIAN PLOEGMAKERS-BURG

Nummer 7 in de rijke reeks van *Psychoanalytisch Actueel* biedt een bonte verzameling psychoanalytische theorieën en evenzoveel verschillende systeemtheoretische perspectieven. Dat stimuleert de weetgierigheid maar maakt het lezen niet altijd makkelijk.

Mark Kinet zet de toon in het eerste hoofdstuk, *Ik weet niet hoe, ik weet niet waarom*, over het spanningsveld tussen adolescent en ouders en hoe noodzakelijk het is de familie te betrekken bij de behandeling van jongeren. Daarnaast beschrijft hij vanuit een historisch perspectief de defensieve houding van de psychoanalyse ten opzichte van de familie en de oppositionele opstelling van de systeemtheorie. Hij gebruikt daarvoor de metafoer van Freud over de walvissen en ijsberen die geen oorlog kunnen voeren omdat ze niet in dezelfde wereld leven. Dit is het geval zolang de psychoanalyse zich uitsluitend blijft richten op wat zich *in* de mens afspeelt en *waarom* de problemen ontstaan en de systeemtheorie zich alleen bezighoudt met wat er *tussen* mensen gebeurt en *hoe* problemen blijven voortbestaan.

In *Mijn gezin, dat ik zal gehad hebben* geeft Leen Van Compernelle allereerst op een levendige manier een theoretische uiteenzetting over de blinde vlekken van Freud voor de complexe gezinscontext van de Rattenman, kleine Hans en Dora en de visie van Lacan en Dolto. Vervolgens beschrijft

ze hoe zich in de kliniek een kentering voorgedaan heeft waarbij het zwaartepunt niet meer ligt op de individuele therapie waarin *over* de ouders gesproken wordt maar waar *bij* vanaf het begin ook *met* de ouders gepraat wordt zodat de veranderingen die aangebracht worden in de gezinsinteracties alsnog geïnternaliseerd kunnen worden. In *Nothing Compares 2U* benadert Geert Everaert de dynamiek van de tweede individuatiefase vanuit gehechtheid, mentalisatie en transgenerationale overdracht. Het is belangrijk dat de adolescent onderscheid leert maken tussen de geïnternaliseerde ouderbeelden en de externe reële ouders. Omdat tijdens de adolescentie vroege hechtingspatronen worden gereactiveerd, zijn deze in zekere mate beïnvloedbaar door adequaat spiegelen, markeren en affectregulatie van ouders en therapeuten. Bij ernstige traumatisering treedt vernietiging op van het mentaliserend vermogen. In crisisituaties leidt dit tot verhoogde emotionele arousal en acting-out. Ontmoeting van adolescent, gezin, therapeut en team is noodzakelijk voor het creëren van voldoende transitionele ruimte om reflectie mogelijk te maken.

In het volgende hoofdstuk, *Het verschil maken*, wordt Vandenborre geïnspireerd door Bion en gebruikt diens archeologische metafoer van het koningsgraf te Ur om aan te geven hoe het introduceren van verschil in ruimte en tijd de crux is van de klinische psychotherapie. Via leefgroepactiviteiten en therapieën worden scènes gecreëerd waar de onbewuste conflicten ten tonele verschijnen en bewerkt kunnen worden. Daardoor komt er ruimte voor het obscene van de adolescent, voor de passiviteit en landerigheid. Psychotherapeutisch moeten er de nodige woorden aan vuil gemaakt worden om een weg te vinden naar beweging en transformatie.

Bruno Hillewaere geeft in *Bouwstenen voor een integratieve therapie voor gezinnen met adolescenten* een uitgebreid overzicht van het veranderend paradigma in de systeemtherapie en de consequenties die dit heeft

voor de therapeutische werkwijze van de kliniek. Hij bespreekt de «narratieve therapieën» van White en Epston en het nut van «reflecting teams». Betekenis, taal, verhaal en dialoog zijn evenals oplossings- en toekomstgerichtheid belangrijke elementen bij de integratie van individuele, gezins- en groeps-dynamische therapieën. Dit illustreert hij aan de hand van het werken met een genogram.

Een winterjas moet een paar maten te groot zijn... Over intermediaire ruimte in de systeemtherapie is het hoofdstuk waarin Jan de Vos op beeldende wijze laat zien hoe hij de transitionele ruimte van Winnicott als leidraad gebruikt zowel in zijn theoretische visie op psychotherapie met jongeren en hun gezinnen als in zijn creatieve werkwijze. Hij vergelijkt het hulpverleningssysteem met het menselijk immuuniteitsstelsel waarbij het van cruciaal belang is dat een begrenzend en beschermend membraan binnen en buiten van elkaar scheidt. Aan de hand van vignetten beschrijft hij de parallelprocessen die zich voordoen in de transitzone tussen interne en externe realiteit, zowel individueel, als bij de ouders, therapeut en team, die zich vaak lijfelij en in gedrag manifesteren. Het is telkens opnieuw nodig om speelruimte te maken om de knoop tussen Hou me (niet) vast en Laat me (niet) los te ontwarren. Dit geldt ook voor medicatie: «Net zoals een diagnose moet een pil gementaliseerd worden wil men ze kunnen innemen met behoud van zijn waardigheid.» Voorwaarde hiervoor is de therapeutische attitude: *Over het weten niet te weten — Naar een gemeenschappelijke grond in psychoanalyse en familitherapie*, een artikel van Lerner (2000), dat als hoofdstuk is opgenomen.

Tot slot gaan Hubert Stiers en Nicole Vliegen in *Psychoanalyse en systeemdenken — Op zoek naar de (on)mogelijke integratie*.

Zij geven een historisch overzicht over de decennialange polarisatie tussen kinderanalytici, ouderbegeleiders en systeemtherapeuten.

De auteurs zijn stuk voor stuk woordkunstenaars die met een jaloersmakende beleving uit romans en poëzie citeren om op een creatieve manier in de transitionele ruimte iets te vangen van dat moeilijk te verwoorden samenspel van de geïnternaliseerde werelden van jongeren en ouders met de interactionele realiteit die onontbeerlijk is voor de ontwikkeling van de identiteit.

Theoretisch is integratie ver te zoeken. Het theoretische taalgebruik blijft wonderlijk divers. De klinische voorbeelden daarentegen zijn van een verrassende helderheid, inzichtelijkheid en betrokkenheid en lijken behandelingstechnisch niet gehinderd te worden door de theoretische verscheidenheid.

Tot slot vind ik de titel: *Psychoanalyse en/van het systeem...* behalve niet mooi ook inhoudelijk niet kloppen. «Psychoanalyse en het systeem... bij jongeren en hun gezin», doet meer recht aan de verschillende invalshoeken en de creatieve speelruimte die tussen beiden blijft bestaan. Meer recht aan de wisselwerking als bron voor reflectie. Misschien is streven naar integratie minder spannend dan de binoculaire visie die Bateson (1972, p. 453) benadrukt als bron van informatie: «a difference that makes a difference».

Ik heb het boekje met veel plezier gelezen. Ik vind het zowel voor psychoanalytici als systeemtherapeuten een aanrader (met een uitstekende literatuurlijst!).

Literatuur

BATESON, G. (1972). *Steps to an ecology of mind*. New York: Ballantine.